

**BUTLLETÍ ELECTRÒNIC
DE LA
SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-
FICCIÓ I FANTASIA
Gener - Febrer 2010. Número 20**

EDITORIAL

Un afer de tothom

El 31 d'octubre de 2009 va morir a Barcelona el crític i assagista tortosí Adrià Chavarria, a trenta-sis anys. I el 8 de novembre va morir a Sant Pau de Segúries l'escriptora de Vidrà Maria-Dolors Alibés, que en tenia seixanta-vuit.

Alibés havia escrit novel·les juvenils de ciència-ficció, com *Màquines d'empaquetar fum i altres ginys* (1980), *La Principal del Poble Moll: any 2590* (1981), *Si vols un androide, truca'm* (1986), *El planeta Mo* (1988) o *El planeta de cristall* (1994).

La feina crítica de Chavarria es va adreçar a reivindicar la part de la tradició literària que veia que quedava bandejada de la nòmina establerta. En aquest sentit, a l'epíleg que va escriure per a la reedició de *La dona errant* d'Helena Valentí opinava que reeditar obres que havien tingut poca atenció de la crítica era un senyal de vigoria de la tradició literària, "Perquè la tradició no l'ha de dictar ningú. És un afer de tothom. No crec que una literatura s'hagi d'ajustar mai a uns canons. Rescatar Helena Valentí és rescatar-nos. És salvar l'estímul que hi trobem en llegir-la".

Els qui fem i els qui llegiu aquest butlletí ens apleguem també entorn d'uns autors, unes obres i uns gèneres que potser no són els que reben més atenció de la crítica establerta, com pot haver estat el cas de l'obra de Maria Dolors Alibés. Però llegint aquests autors i comentant aquestes obres, les que ens estimulen, salvem els estímuls que trobem en llegir-los i volem pensar que, com escrivia Adrià Chavarria, anem contribuint a bastir la nostra part de tradició, "un afer de

tothom".

CRÒNICA

PREMIS ICTINEU

El 2009 ens ha deixat amb la bona notícia de la instauració dels Premis Ictineu de narrativa fantàstica en català, uns guardons que pretenen estimular la lectura dels gèneres fantàstics en la nostra llengua donant a conèixer les obres publicades l'any anterior. El premi té un doble vessant, divulgatiu i crític, tant per a oferir informació als lectors sobre les novel·les i els contes de caire fantàstic publicats en català com per a donar peu a les editorials perquè s'arrisquin, publiquin i tradueixin noves obres cada any.

Els premis han estat organitzats per les Ter-Cat, les Tertúlies Catalanes de ciència-ficció, fantasia i terror, que es produeixen bimestralment per tot Catalunya. El sistema de votació ha estat repartit en dues fases: a la primera, oberta a tothom, es proposaven fins a cinc candidats per a cada una de les categories dels premis; la segona és restringida a persones vinculades al món literari del gènere, enguany, els membres de les Ter-Cat i de la SCCFF.

Les cinc propostes més votades a la primera fase van donar lloc als finalistes per a cada categoria. La segona fase de votació va proporcionar tres guanyadors que van rebre el trofeu del Premi Ictineu el passat dia 28 de novembre, a les instal·lacions de la Biblioteca Tecla Sala de l'Hospitalet de Llobregat, enmig de l'ambient festiu que proporcionaven la cinquantena de persones assistents.

A la categoria *reina* dels Premis Ictineu, "Millor obra fantàstica escrita en català", va resultar guanyadora *La mutació sentimental* de Carme Torras, una novel·la que es va endur el favor dels lectors de forma clara amb més del 57% dels punts atorgats

en la seva categoria. Va ser seguida a molta distància per *Poso el comptaquilòmetres a zero* d'Antoni Munné-Jordà i per *Iskander, un viatge a la màgia dels llibres*, obra d'Àlicia Gili i Sílvia Romero. *La mutació sentimental* és una història que introdueix la intel·ligència artificial en una societat distòpica, on els humans d'un futur no gaire llunyà es veuen condicionats per l'excés tecnològic.

La categoria de "Millor obra fantàstica traduïda al català" va recaure en *Planeta blau* de Jeanette Winterson, una novel·la que va mantenir una lluita aferrissada fins al final amb la ucronia *El sindicat de policies jueus* de Michael Chabon. Una mica més enrere i en tercer lloc quedà el primer lliurament de la tetralogia fantàstica "Porta Coeli", *L'orde de Santa Ceclina*, escrita per Susana Vallejo. *Planeta blau* és sens dubte una aposta original i atrevida que ens acostava a l'eclectisme de l'autora anglesa. Una novel·la torbadora, metafòrica, amb aires distòpics i amb elements típics de la ciència-ficció com la colonització espacial o la intel·ligència artificial; tot, però, vist i narrat sota una perspectiva única. Un llibre que no pot deixar indiferent, sigui en bé o en mal.

Finalment, a la categoria de "Millor conte fantàstic escrit en català", en què a la final només van arribar obres de dos autors, A. Munné-Jordà i Albert Sánchez Piñol, el conte guanyador va ser "El gat", relat integrat a l'antologia *El mirall venecià* d'A. Munné-Jordà. Just darrere seu van quedar tres dels relats d'Albert Sánchez Piñol pertanyents a l'antologia *Tretze tristos tràngols*. "El gat" és una història de vampirs tractada de forma molt original i narrada a l'inrevés, i especialment dirigida cap al subgènere del terror fantàstic sobrenatural.

A començament del 2010 ja es publicarà la llista de candidats per als Premis Ictineu 2010, perquè els lectors puguin plantejar-se les lectures i per continuar insistint, tant als mateixos lectors com als editors, que els gèneres fantàstics en català poden gaudir també d'una bona salut si se'ls dóna una oportunitat.

Eloi Puig

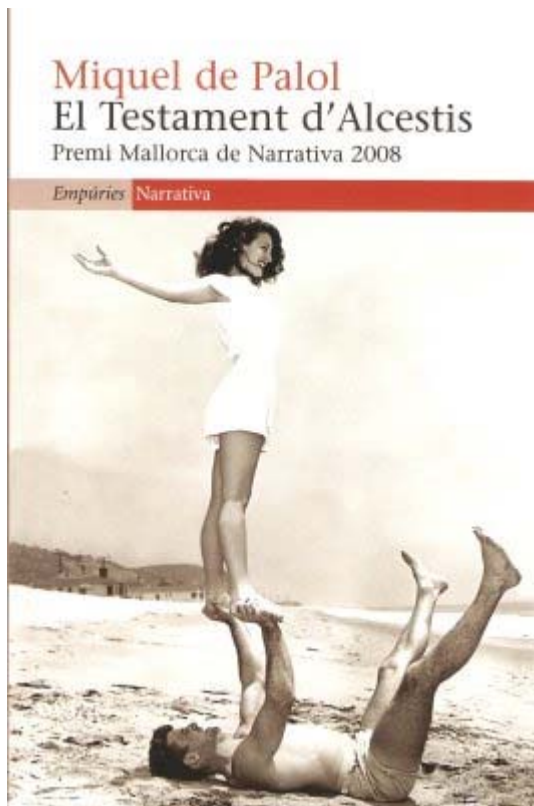
Algunes adreces interessants per a cercar més informació sobre els premis i completar informació sobre els guanyadors i finalistes de la present edició:

http://es.groups.yahoo.com/group/Ter_cat/ (llista de correu de les Ter-Cat)

<http://sites.google.com/site/premiictineu/> (llista de finalistes dels I Premis Ictineu 2009)

<http://essaefa.blogspot.com/2009/11/guanyadors-dels-premis-ictineu.html> (crònica del lliurament dels premis)

LLIBRES

El testament d'Alcestis

de Miquel de Palol
 "Narrativa", 357, Editorial Empúries,
 Barcelona, octubre 2009.

Amb *El testament d'Alcestis*, Miquel de Palol (Barcelona, 1953), escriptor amb formació d'arquitecte, ha construït una novel·la que, com les seves anteriors, des d'*El jardí dels set crepuscles* (1989), ofereix molts aspectes d'interès per als lectors de literatura fantàstica.

Amb un plantejament com el del *Jardí*, és a dir, amb un conjunt heterogeni de personatges que tancats en un casalot s'expliquen històries en què els personatges

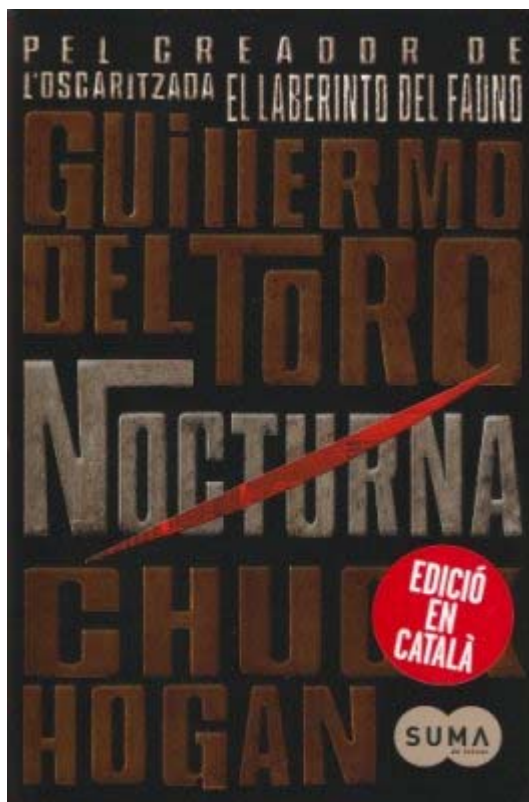
de les històries n'expliquen d'altres en què surten altres personatges que n'expliquen d'altres, els seguidors de la literatura terrorífica hi trobaran la seva dosi en la història de la Licàntropa, una antètica dona-lloba que no espera la lluna plena per a exercitar les seves arts, i els de la literatura més fantasiosa la trobaran amb la història d'en Jacson Momo, un personatge que domina els actes i el voler dels altres només amb la voluntat i que fins assoleix la invisibilitat. I els lectors de ciència-ficció, és clar, amb l'hàbil manipulació de ciències i pseudociències, seguiran amb interès les teories sobre la constitució de l'univers i la realitat, l'alteració del passat i del futur i fins i tot estranys invents, com l'Harpsitroiametacornopaukenaltochalunatursofhibordoflötécromochordium, un artefacte que programa el món.

Però l'aspecte de major interès és l'hàbil joc sobre l'espai i el temps narratiu. En aquest sentit, l'artifici més efectiu és el plantejament de la sala on es reuneixen els convidats, en què constantment els enregistren unes càmeres. Alguns personatges accedeixen a la sala de control, on també són enregistrats mentre mantenen una conversa davant la pantalla que reproduïx un enregistrament anterior. Posteriorment, els mateixos personatges contemplaran els

enregistraments des de la sala original on són enregistrats i per tant conviuran en un mateix temps i un mateix espai les converses del present intervenint en la dels personatges enregistrats a la sala de control en el passat i els mateixos personatges a la pantalla d'un passat anterior que miraven els que eren a la sala de control. Per a no parlar de l'artifici de temps i espai que s'aconsegueix amb la resolució del conflicte generat a la novel·la amb la mort i el projecte de resurrecció d'Aloysia, contrafigura de l'Alceste mitològica del títol, que en la versió d'Eurípides acceptava de morir en lloc del marit, i que Hèrcules rescatava dels inferns.

De *Les mil i una nits* a Lawrence Durrell passant per la mitologia grega, de Sterne a Pedroló passant per Faulkner, i amb un clímax final propi de Poe, amb *El testament d'Alceste* Miquel de Palol culmina la seva sèrie d'"exercicis sobre el punt de vista".

AMJ

Nocturna

de Guillermo del Toro i Chuck Hogan
"Suma de letras", Santillana, Madrid,
juny 2009.

Els darrers anys hi ha hagut una actualització del subgènere dels vampirs, amb sèries com la d'Anne Rice a partir d'*Entrevista amb el vampir* (1976), que incidia en l'aspecte eròtic, o la tetralogia de *Crepuscle* (2005) de Stephenie Meyer, que els acostava a l'ambient adolescent. El 2009 Guillermo del Toro i Chuck Hogan van iniciar la "Trilogia de la foscor" amb *Nocturna*, que si més no a l'arrencada planteja el mite com l'afrontaria un autor de ciència-ficció, tot i que l'obra és i vol

ser una novel·la de terror.

La invasió vampírica a Nova York s'inicia quan arriba a l'aeroport JFK un avió que

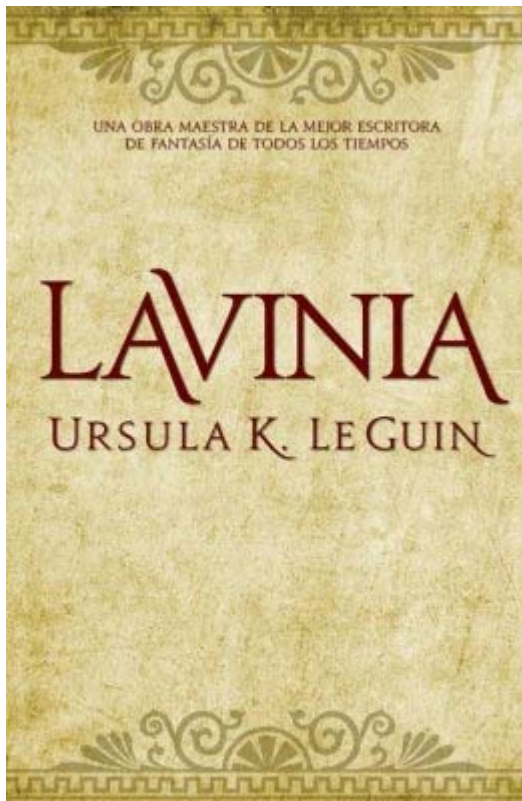
aterra amb tota normalitat i tot seguit es col·lapsa: queda a les fosques, amb tots els mecanismes deturats, no emet ni rep cap missatge, les persianes de les finestres estan abaixades... La primera sospita és que es tracta d'un segrest o un acte de terrorisme, però quan hi poden accedir troben que passatgers i tripulants aparentment són tots morts. Aleshores la sospita s'adreça a un possible risc d'epidèmia desconeguda. S'encarregarà de la investigació el doctor Ephraim Goodweather, del Centre per al Control i la Prevenció de Malalties, que és qui aportarà la visió "científica" del cas. I aquesta és també d'entrada la dels autors, que forneixen abundants informacions sobre astronomia o biologia, a més d'un curs pràctic d'autòpsies i d'etologia de les rates. I de passada també se'ns informa de la utilitat de la llum negra per a detectar les homèriques defecacions dels vampirs.

Hi ha naturalment la introducció del mite vampíric, aquí des d'una mena de pròleg que periòdicament es reprèn en forma d'interludis, i que arrenca del folklore jueu i desemboca als camps d'extermini nazis. A la meitat del llibre (pàgs. 300-301) conflueixen les dues línies, la mítica i la científica, quan l'expert en vampirs Abraham Setrakian planteja al científic que "vostè és un metge, un home de ciència" i "la seva ment altament civilitzada i científica tindrà en compte les meves observacions", a les quals el metge objecta que "tot això sembla massa de ciència-ficció".

Als darrers trams del llibre és on el lector pot trobar més llicències i arbitrarietats, i sobretot uns capítols finals més pensats en virtut de la continuació en dos volums més que no per a seguir la "lògica" de les pàgines precedents. Però la intenció dels autors és fer por, i ho aconsegueixen. I les truculències sanguinolentes i escatològiques són components del gènere.

Als crèdits del llibre diu que la traducció és de Santiago Ochoa, però a la nota de premsa de l'editorial deia que era de Núria Pujol i Valls. Al registre isbn, per a la traducció al castellà, diu Santiago Ochoa, i fa constar com a idioma original l'anglès. Per a la traducció catalana, diu que és de Núria Pujol i Valls, i fa constar com a llengua de procedència el castellà. Es confirma doncs allò que suposava a la ressenya de *L'hoste*, al butlletí anterior, en el sentit que l'única traducció directa és la castellana, i la catalana n'és subsidiària. Altrament, els comentaris que hi feia sobre el llenguatge i la diguem-ne edició són igualment aplicables a aquest volum.

AMJ

Lavinia

**d'Ursula K. Le Guin
Ediciones Minotauro, Barcelona, 2009.**

El nou llibre de Le Guin és un treball diferent d'aquells a què ens té acostumats l'escriptora americana: en comptes de portar-nos a mons alternatius, ens porta a l'edat de bronze, al Laci, i aquesta vegada acompanyada d'un poeta que va escriure en llatí fa més de dos mil anys.

Lavínia no deixa indiferent, que és el pitjor que li pot passar a una novel·la. Amb una història brillant i ben trenada obre portes i planteja preguntes. Voldries tenir l'autora a prop, cosa que sempre seria un plaer intel·lectual. Voldries tenir-la al davant per preguntar-li sobre les seves intencions, com va sorgir la primera idea, sobre quines secretes connexions hi ha entre *Lavínia*, *La mà esquerra de la foscor*, *Terramar*, *Quatre camins cap al perdó*, *L'altre vent...*

La novel·la és una mena de fantasia sobre una altra fantasia, *L'Eneida*. Així, doncs, és un joc metaliterari. Una recreació d'una petita part del poema èpic de Virgili, que ens explica la mítica fundació de Roma, i que el poeta va escriure a major gloria de l'Imperi i de l'emperador August.

L'Eneida és una extens i bell poema entorn de l'heroi Enees, que fuig de Troia i després d'un periple mediterrani arriba a les costes del Laci amb la missió de fusionar la cultura grega amb la nova saba romana i començar una nissaga que fundarà Roma. I la princesa del Laci, amb qui es casa l'heroi, que és un personatge marginal i obscur a l'obra de Virgili, a la novel·la de Le Guin agafarà embranzida i assolirà la categoria de protagonista.

Le Guin no ha escollit un personatge important de la tradició clàssica com Antígona o Medea, o Cassandra; no hi ha gestos heroics, ni tràgics, en la seva protagonista. *Lavínia* és tradició, és terra, és la saviesa des de la quotidianitat.

Representa la dona que guarda la casa, que arrela, que crea. La dona lligada a les tradicions, als déus de la llar, els penats. Però també és l'artífex dels esdeveniments, és l'amiga del poeta Virgili, que la ve a visitar, és la dona visionària, sàvia, que veu i preveu la continuïtat de la vida per sobre de les guerres i de la contingència dels regnes.

Amb *Lavínia*, l'escriptora americana reprèn la reflexió sobre el paper de les dones a través de les èpoques i civilitzacions, un dels temes recurrents a la seva obra, i també l'ús del poder, les diferències entre homes i dones i el significat de la crueltat i la violència.

MG

CINEMA

The Box

de Richard Kelly (2009)

El paquete estaba junto a la puerta -una dirección y sus nombres escritos a mano: S Nueva York, Nueva York, 10016. Norma lo apartamento. Apenas empezaba a oscurecer

Después de haber puesto los trozos de corc
paquete.

Dentro de la caja de cartón había una unida
una pequeña arca de madera. Una cúpula
intentó levantarla pero estaba sellada. Volte
pegado con cinta adhesiva a la parte inferior

Steward los visitará a las 8 p.m.

Així comença el conte "botton, botton" de Richard Matheson (1) .

The Box, basada en aquest conte, ens diu que tothom fatalment tenim un preu homicidi. Això sí, en aquest cas la quantitat haurà de ser important. Els guionis

relat fins al milió de dòlars.

Som a l'any 1976. L'acció comença quan una parella mitjana americana, ell treballant a la Nasa, ella mestra d'institut, veuen un paquet que algú els ha deixat a la porta de casa. Quan l'obren, hi troben una capsa (la ídem de Pandora?) amb un polsador a la part superior. Un senyor molt elegantment vestit, tot un gentleman, però a qui falta tota la galta esquerra -ensenya l'ossamenta de la barra-, els explica que si pitgen el polsador superior rebran un milió de dòlars, però algú morirà en algun lloc de la terra, algú que no coneixen. No han de tenir cap por, ja que ningú no ho sabrà mai, motiu pel qual això quedarà impune amb tota seguretat.

I comencen els dubtes, les incredulitats, "i si fos veritat", "això és una broma de mal gust", etc., etc. Fins i tot el senyor de la Nasa, l'Arthur, desmunta la capsa, per descobrir que no hi ha res de res a dins.

Hi ha un segon element al film, sobre el tòpic femení de la curiositat, l'ambició i l'inconformisme. Em recorda aquell acudit que ha tingut fortuna a la xarxa i que diu que hi havia una botiga per a senyores que busquen marit amb sis plantes. Es pot escollir marit a cada planta, o continuar pujant.

A la primera planta hi ha els homes que tenen treball. Molt bé; però, qui hi ha a la segona?

A la segona hi ha els homes amb treball i que els agraden els nens. I a la tercera?

Tenen treball, els agraden els nens i són com Brad Pitt. Magnífic; però... i a la quarta?

Tenen treball, els agraden els nens, són guapos i ajuden a casa. Fantàstic. Qui hi ha a la cinquena?

Amb treball, els agraden els nens, són guapos, ajuden a casa i són romàntics del tot. Renoi! A la següent hi deu haver el súmmum! Som-hi!

Es troben amb un cartell que diu: "Ets la visitant 31.546.000 d'aquesta planta. Aquí no hi ha homes, sols és una prova de la curiositat i l'ambició infinita de la dona!"

Tornem a *The Box*. El film s'embolcalla amb tota una història d'aliens i extraterrestres que són entre nosaltres. La cosa està molt agafada pels cabells. De fet, si ho traiem de la història, no l'altera absolutament en res.

En resum. Una pel·lícula "Sèrie B" que planteja un tema inquietant, però si s'hagués reduït al mateix temps en què es llegeix el conte, s'obtindria el mateix resultat i no es tindria la sensació d'haver perdut una mica el temps.

La meva puntuació: 5 (Penso que tot mereix ser vist, almenys per poder-ne expressar una opinió).

Nota de l'autor de l'escrit: Perquè no s'enfadi ningú, l'acudit planteja el cas de l'home que busca senyora en una botiga similar, amb 6 plantes.

A la primera planta l'home hi troba les senyores a qui agrada el sexe. L'home diu: I qui hi deu haver a la segona?

A la segona hi ha les senyores a qui agrada el sexe i, a més, tenen diners.

No es coneix cap home que hagi anat més amunt.

Jordi Dòria

(1) Podeu llegir el conte de Matheson a <http://www.ucm.es/info/especulo/numero41/botonmat.html>

Avatar

de J. Cameron (2009)

Hi ha evidències que a la Terra no van coexistir gaire temps dues espècies amb un cert grau d'intel·ligència sense que l'una

extingís l'altra (la confrontació més recent, i coneguda, va ser la dels humans i els neandertals). També la història s'entesta a repetir-nos que els pobles avançats tecnològicament sovint intenten apoderar-se dels recursos d'altres pobles que no ho són tant. *Avatar* sembla partir d'aquestes premisses. A Pandora -nom premonitori d'un dels tretze satèl·lits del gegant gasós Polyphemus al sistema de l'estrella Alpha Centauri A- l'evolució ha generat unes formes de vida anàlogues a les terrestres. Dues espècies, la Na'vi (autòctona) i la humana (alienígena) semblen destinades a entendre's. Els humans, però, pretenen obtenir de Pandora un estrany mineral que ha de resoldre els problemes energètics de les societats de la Terra.

Cameron reinventa el concepte d'avatar, ideat per Neil Stephenson a la novel·la *Snow Crash* (1992). Els humans, tecnològicament més avançats que els Na'vi, creen els avatars, uns éssers amb material genètic d'ambdues espècies que es desenvolupen en tancs amniòtics. Els híbrids posseeixen el cos dels Na'vi, però la consciència d'un ésser humà concret; quan l'humà està despert, l'avatar dorm (inconscient), i quan l'humà perd la consciència, i el connecten mentalment, l'avatar adquireix la de la persona amb la qual està hibridat.

Els Na'vi, amb ulls singularment expressius i l'ànima concentrada a la treua, tenen dimensions i proporcions diferents de les humanes: són més grans i més esvelts. La pell és d'una tonalitat blavosa, color que juntament amb el porpra i el verd tenyeix els ecosistemes selvàtics de Pandora. La gravetat d'aquest món és lleugerament menor que la de la Terra i la composició de l'atmosfera (amb un alt percentatge de diòxid de carboni i presència de sulfur d'hidrogen) és tòxica per als humans. Tots els éssers de Pandora estan interconnectats amb Eywa, la mare vida, una al·lusió clara a la hipòtesi Gaia de James Lovelock.

El format d'aventura èpica en un nou món, amanit amb una nova generació d'efectes especials, i l'heroi híbrid amb qui l'espectador empatitza aviat, garanteixen una gran acceptació del film per a tota mena de públics, fins i tot per als que no simpatitzen amb la

ciència-ficció. La pel·lícula entreté i, ocasionalment, emociona, però potser és excessivament llarga (162 minuts). Hi ha referències òbvies als conflictes bèl·lics més recents, a la insurgència i a la prevalença dels interessos econòmics per sobre de tot. Resulta interessant, també, la confrontació dels científics amb els militars que estan al servei de les corporacions que exploten el mineral energètic. En aquest sentit, destaca l'actitud combativa de la cap dels científics (Sigourney Weaver), a la qual toca fer d'Alien, aquesta vegada.

Llàstima que el guió (amb alguns acudits fàcils) i la banda sonora, massa pretensiosa, no estan a l'altura de la trama, però potser són elements necessaris -com també ho són les excessives escenes d'acció- perquè la superproducció sigui rendible.

No deixa de sorprendre que en un cinema sense gairebé ni una cadira buida s'escoltin aplaudiments quan el film s'acaba, sobretot si tenim en compte l'escassa afició que hi ha a la literatura que s'ocupa del mateix gènere. Aquesta és una paradoxa que algú hauria d'investigar.

Jordi de Manuel

Nota: Podeu llegir una ressenya de la novel·la de Stephenson que ha fet l'Eloi Puig a <http://www.elkraken.com/R-snow%20crash.htm> i una explicació sobre la hipòtesi Gaia de James Lovelock a http://es.wikipedia.org/wiki/Hip%C3%B3tesis_de_Gaia.

CÒMIC

Los naufragos del tiempo

L'editorial Glénat va publicant una reedició, en format llibre, d'una de les obres més emblemàtiques de la ciència-ficció. Es tracta

de *Les Naufragés du temps*, una obra escrita per Jean-Claude Forest, autor també de la coneguda Barbarella i la quasi desconeguda, però magistral, *Mysterieuse matin, midi et soir* (1970), extraordinària adaptació en clau de ciència-ficció de *L'illa misteriosa* de Jules Verne. La sèrie va ser dibuixada per Paul Gillon per al primer número de la revista francesa "Chouchou" l'any 1964. Quasi cinquanta anys després, la història es manté tan fresca i apassionant com el primer dia. Cal aclarir que respon a un concepte de la ciència-ficció d'aquells anys i que, per a molts, avui dia ja està superat, cosa que no li impedeix continuar figurant a la llista d'obres de culte entre els afeccionats al còmic d'aquest gènere.

La ciència-ficció ha estat un gènere, fins fa ben poc, maltractat tant pel cinema com pel còmic. Mentre que la literatura hi ha donat un bon nombre d'obres mestres, es poden comptar amb els dits les que ens han ofert els mitjans abans citats. Aquesta és una situació injusta, probablement per la dificultat de "visualitzar" conceptes desconeguts pel món i la ciència actuals; una dificultat que a la literatura li era fàcil obviar, comptant amb la imaginació dels lectors, cosa que no era possible fer, sempre, als mitjans que es basen precisament en la imatge. Entre les poques excepcions que hi ha, almenys en el camp del còmic, aquesta obra n'és una.

Potser aquesta dificultat va ser la causa que l'obra quedés interrompuda després d'haver-se'n publicat les nou primeres planxes. Van haver de passar deu anys fins que el diari "France Soir" s'atreuís a reprendre l'aventura. La versió en còmic va fer-la l'any 1977 la revista "Metal Hurlant", i l'editorial Eurocomic en va publicar el primer àlbum en castellà, que en aquells moments va portar també un tractament gràfic amb la presència d'un suau erotisme. En total n'han sortit deu volums publicats per editorials diferents.

Aquest còmic és considerat avui dia una obra precursora de la ciència-ficció moderna, encara que respongui formalment al concepte de *space opera* clàssic de la ciència-ficció dels anys cinquanta. En aquest sentit, es pot considerar un producte que queda a mig camí entre la popularitat de *La guerra de les galàxies* i el rigor intel·lectual de *2001, una odissea de l'espai*.

A final del segle XX Christopher Cavallieri i Valérie Haurèle, la companya que li és destinada, són hibernats. Mil anys després, en despertar-se, troben un planeta totalment canviat, al límit del col·lapse, amenaçat pels Trasses, unes rates mutants intel·ligents que, de mica en mica, van envaint el sistema solar. Christopher, que s'ha despertat separat de Valérie, intenta trobar-la. En el seu

periple, una espècie de *road movie* amb característiques espacials, trobarà curiosos personatges que enriqueixen la saga: el Tapir, el seu principal adversari; Lisdale, un comandant amb mig rostre de metall; Quinina, una atractiva mutant, i molts d'altres amb menor presència però no per això menys interessants. En definitiva, un univers en què els humans han perdut la seva privilegiada situació central. La segona revolució copernicogalileana.

Si no vàreu tenir l'oportunitat, al seu moment, d'adquirir els volums de les primeres edicions, no us deixeu perdre els cinc volums que recullen la totalitat de l'obra en aquesta reedició de Glénat en format llibre de 112 pàgines cadascun al preu de 19,95 euros.

Toni Segarra

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Vicenç Pagès Jordà ha publicat una novel·la que no deixa indiferent: genera adhesions sense fissures i rebuigs visceral. *Els jugadors de whist* explica la història d'una colleta d'adolescents de la Figueres de final dels anys setanta i com la vida els ha canviat. El lector coneix les experiències vitals dels adolescents, inclòs el joc

de jocs que s'inventen per passar l'estiu i que dóna nom al llibre, des d'una mirada actual, la del protagonista: un fotògraf de quaranta anys, que ha acabat vivint refugiat al garatge de casa seva i ens explica els fets mentre assisteix al casament convencional de la filla amb un pelat. És una novel·la generacional, farcida de referències musicals, literàries, cinematogràfiques i ambientals. El nostre antiheroi acabat penjat d'una amiga de la seva filla i és aquí on té un paper

rellevant la tecnociència.

Els jugadors de whist, novel·la que utilitza un model de llengua àgil, actualitzat i innovador, incorpora també l'ús d'Internet, els blocs, els correus electrònics i les xarxes socials d'una manera plena, perfectament imbricada en l'argument i el teixit narratiu. Els registres literaris propis d'aquests

mitjans conviuen amb els registres ordinaris de la tradició narrativa, i ho fan en absoluta harmonia. Més encara, veiem com aquests mitjans influeixen en el comportament i en la manera de comunicar-se i mirar el món del protagonista. Les noves tecnologies no són vistes i descrites com una cosa innovadora que es vol que es noti que s'atén, sinó que formen part del text d'una manera fluida i natural. És a dir, com han fet tots els bons escriptors quan han integrat a les seves novel·les la tecnociència que borbollejava al seu voltant convertida en una part inseparable del seu món.

Jordi Font-Agustí

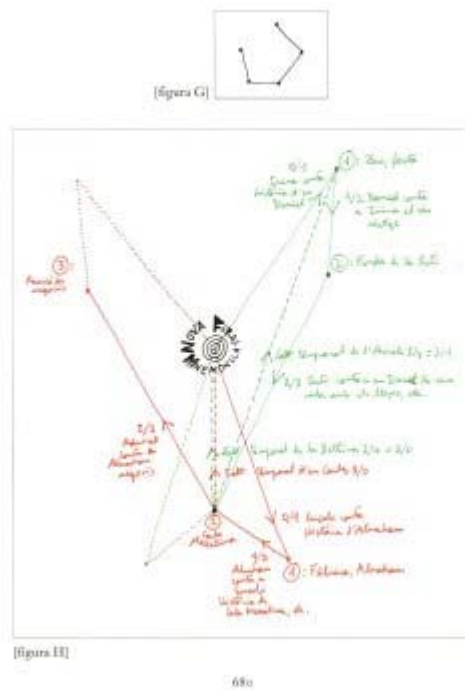
Nota: podeu clicar sobre la segona imatge si la voleu veure més detallada.

OPINIÓ

Ciència, pseudociència i ficció en l'obra de Miquel de

Palol

El 1965 es va traduir al català *Les dues cultures i la revolució científica* de Charles Percy Snow, un llibre que va tenir un fort ressò, perquè plantejava el perill que a la societat tecnològica representa mantenir la divisió entre dues cultures, ciències i lletres, i deia: "El xoc entre dos temes, dues disciplines, dues cultures -dues galàxies, ja, al punt on hem arribat- hauria de produir oportunitats de creació. En la història de l'activitat mental és aquí on han aparegut els grans tombants." Però constatava que, tot i les oportunitats, és com si suessin en el buit, i es lamentava de la "poca quantitat de ciència del segle XX que ha estat assimilada per l'art del segle XX". De tota manera, s'esperançava davant un cos d'opinió que

sorgia de camps intel·lectuals molt diversos, entre els quals citava les "arts socials, com l'arquitectura".

Miquel de Palol, que s'estima més anomenar-se poeta, en expressió platònica, que no escriptor, es va donar a conèixer com a poeta des del principi dels anys setanta i, ja amb una dotzena de poemaris publicats, com a novel·lista el 1989, i és arquitecte. L'activitat artística, intel·lectual, de Miquel de Palol, doncs, tant com en una sòlida cultura humanística, recolza en un coixí de formació científica, de ciència aplicada, amb una bona base de matemàtiques, que li permet tenir una concepció global de la realitat.

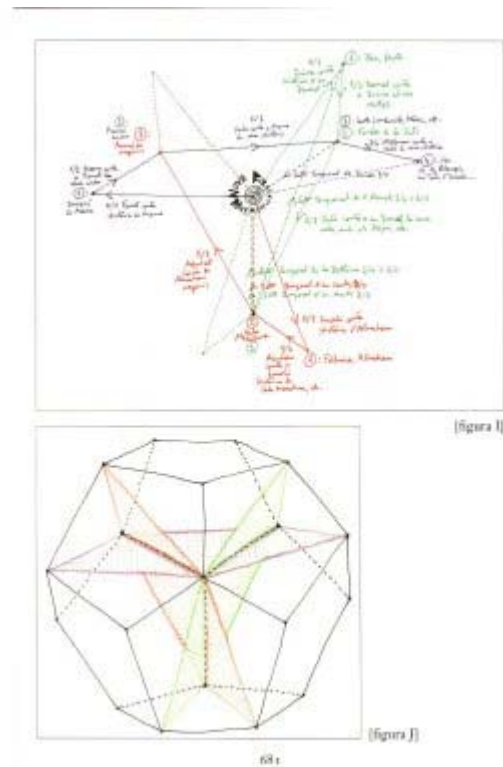
Així, quan el 1989 publica *El jardí dels set crepuscles*, potser és l'únic cas d'escriptor, d'artista intel·lectual, que entre nosaltres és capaç d'assimilar la lliçó de Douglas R. Hofstadter al seu llibre sobre *Gödel, Escher, Bach* (1979), dins la proposta de Snow de trencar la barrera entre les dues cultures.

Ja en aquella primera novel·la Palol es referia al lògic matemàtic de Moràvia Kurt Gödel, que defensava que la lògica matemàtica conté les idees i els principis en què es basen totes les ciències. I el llibre de Douglas R. Hofstadter relacionava les

teories de Gödel amb l'estructura de l'obra musical de Bach i amb l'art d'Escher (l'autor de la mà que dibuixa la mà que dibuixa), basat en les regles de la geometria.

El jardí dels set crepuscles explica que després de quatre guerres nuclears, entre el 2025 i el 2113, s'edita un manuscrit, potser escrit entre el 2018 i el 2030, en què, refugiats de la guerra, uns quants personatges influents, potser els més poderosos de la terra, s'expliquen històries que emmascaren la clau del funcionament polític i econòmic del món, camuflat sota el símbol d'una joia.

Després de novel·les com *Ígur Neblí* (1994) o *El legislador* (1997), que en clau d'èpica fantàstica i de ciència-ficció també tracten dels mecanismes de poder del món, i d'uns quants llibres més, entre novel·les, contes i poemaris, Palol amb *El quincorn* (1999) entronca amb *El jardí dels set crepuscles*, es relaciona amb *Consulta a Ripseu* (1997, que cerca l'acostament de l'orient florent i l'occident decadent), i fins fa una referència al protagonista d'*El legislador*, en una novel·la que dona noves pistes sobre la voluntat de crear una totalitat narrativa. La llavor del *Quincorn*, en forma de conte, havia estat publicada dins el volum *Contes per vells adolescents* (1998), en què se'ns informava que el 1997 l'havia publicat en castellà.

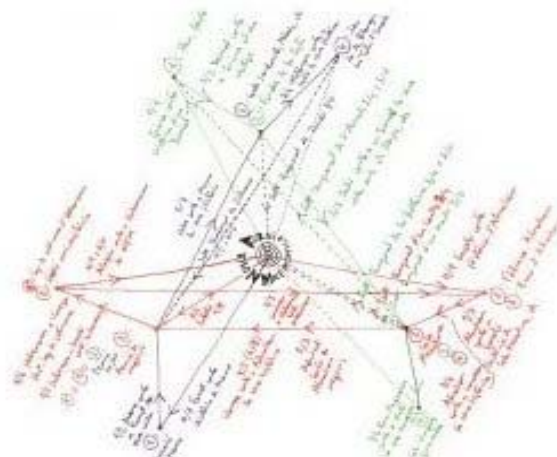

Al *Quincorn*, més enllà de la síntesi cultural de Hofstadter (matemàtiques, música i art), assistim també a un pas més en l'intent de sistematització i unificació de tots els sabers, d'orient i d'occident, de la ciència i de la superstició, de la filosofia i de les paraciències, del passat i del futur, que pot fer pensar en l'obra de l'argentí Leopoldo Lugones (1874-1938), admirat, estudiat i reivindicat i continuat per Borges. Lugones el 1906 va publicar "Las fuerzas extrañas", en què també ajunta ciència i pseudociència, física teòrica i mitologia clàssica, les anàlisis del moviment vibratori del matemàtic Fourier i tradicions neoplatòniques com la relació entre les notes de les cordes de la lira d'Orfeu, que haurien contingut el secret musical de la veu humana.

El 2001 Palol va publicar *El Troiacord*, un conjunt de cinc novel·les que sumen unes 1.350 pàgines, que se servien dins un estoig acompanyades d'una figura geomètrica retallada muntable, com un exercici escolar: un dodecàedre pentagonal, que objectualitzava l'estructura de l'obra. *El Troiacord* ocupa el lloc central de l'artefacte literari que ha muntat Miquel de Palol, amb què tracta de construir un espai ideal configurat per les relacions entre els personatges, units i interrelacionats pel que anomenarà el joc de les Fragmentacions, el joc troaicordal.

El 2004 Palol va començar a publicar una sèrie de llibres que qualificava d'exercicis sobre el punt de vista, sèrie que ha culminat amb *El testament d'Alcestis* (2009), l'obra que tanca el cicle iniciat amb *El jardí dels set crepuscles* i que tenia com a punt culminant *El Troiacord*.

Tot plegat conforma un exercici literari enlluernador, en què Palol combina amb habilitat l'estructura del llenguatge-novel·la i la lògica matemàtica. En una entrevista recent l'autor explicava: "Entre els índexs i els plànols que reproduïm al final es poden comprovar les escenificacions en l'espai provinents d'una planificació prèvia." Les figures que il·lustren aquest comentari són tretes del llibre *El testament d'Alcestis*, novel·la en què podem llegir: "Es tracta -va dir en Kamefes- de dibuixar amb els camins narratius la figura geomètrica que ens ha de permetre, transitant-la en la direcció adequada, l'accés al punt del temps i l'espai desitjat." I així, interrelacionant narració i geometria, Palol construeix les línies i les figures que li permeten transgredir la linealitat unidireccional del temps i la compartimentació de l'espai.

Leopoldo Lugones, que citàvem abans, era seguidor del teosofisme, aquell moviment impulsat per Helena-Petrovna Blavatsky a final del segle XIX que volia sintetitzar tots els coneixements, místics i científics, cercant una clau única i absoluta de l'existència de totes les coses (consideraven l'èter la substància primordial fruit del pensament diví i parlaven de la manera d'adquirir una força absoluta capaç d'alliberar l'èter

pur fora de l'estructura molecular, una força que havien d'arribar a posseir els més escollits, els Dyans-Chohans, els primogènits de l'èter). Després, el 1952, l'escriptor de ciència-ficció Ron Hubbard es va inventar la Cienciologia (manllevant una paraula que s'havia format cinquanta anys abans com a sinònim de pseudociència), un negoci productiu emmascarat de "filosofia religiosa aplicada" que pretén configurar una religió amb base científica que establiria la natura veritable de la humanitat i el seu lloc a l'univers. A les obres de Miquel de Palol també trobem arguments bastits entorn de les claus que regirien el funcionament polític i econòmic del món, les anomenades teories conspiratives i els prejudicis polítics més vulgaritzats, els suposats mecanismes d'expansió de la consciència, les dimensions vehiculitzadores i totes les altres camàndules pseudocientífiques, però tot això no hi és més que l'excipient d'un sofisticat joc intel·lectual i irònic amb què l'autor aplica a la construcció literària els models de la teorització científica.

Com escrivia Màrius Serra, "La diferència fonamental entre Miquel de Palol i els autors hermètics que exciten la hipòfisi de crítics criptògrafs com Paul Maxim és que Palol, malgrat ell mateix, no sembla impulsat per cap finalitat mística ni filosòfica. Es manté en el reialme de la retòrica. Elabora amb fruïció màquines literàries i posa al descobert alguns dels mecanismes que les regeixen, de manera que les seves màquines esdevenen sinceres, més a prop de l'univers dentat de la rellotgeria que no pas del circuit integrat electrònic".

Doncs això.

A. Munné-Jordà

NOTA: Podeu veure més grans les imatges d'aquest article clicant-hi al damunt.

RELAT

"Where is everybody?"

Una petita nau brillant va sobrevolar la nit romana; era rodona i aixafada com una llentia, com un ovni. Les cúpules majestuosos de la ciutat eterna no es van fixar

en aquell petit objecte volador, no en van fer cabal. Els magnífics monuments de l'arquitectura romana, aquelles cúpules projectades per Michelangelo, Bernini o Borromini, aquelles pedres antigues de travertí, que rebien la claror d'una lluna ben plena d'hivern, van restar indiferents al lleuger zumzumeig del platet volador. Només unes gavines i algun colom despistat es van preguntar qui els venia a fer tan minsa competència voladora.

El petit giny va sobrevolar San Pietro, Santa Agnese in Agone, Santa Andrea della Valle, el Gesù i Sant'Ivo a la Sapienza i, quan va ser a l'altura de la plaça de la Rotonda, va iniciar el descens. L'òcul del Panteó va engolir la nau. El ventre del temple, maternal i gràvid, la va acollir dins seu.

Això ens dóna una idea de les dimensions de la nau. L'òcul, el forat que corona la cúpula del Panteó, fa nou metres de diàmetre. El plat volador, l'andròmina extraterrestre, només en feia mig metre, pel cap alt.

La nau va aterrar davant la tomba de Rafael amb una sèrie d'esbufecs asmàtics i una porta retràctil es va obrir silenciosa, com una flor que es bada. Cautelosament, del giny van eixir dos éssers diminuts, talment dues formigues erectes, amb petites antenes. Els dos extraterrestres van trepitjar el mil·lenari sòl de l'edifici construït per Agripa i reconstruït per Adrià.

Per a Xxxt i Ssst, el Panteó era un espaiport terrestre, un port espacial semblant als del seu món d'origen, que tenien forma arrodonida. Des de l'aire, havien observat que, de totes les cúpules del conglomerat urbà, només la d'aquell port tenia una entrada franca per a les naus. Les altres, tot i ser prou grans, estaven misteriosament tancades a l'exterior.

-Per què deu ser? -havia preguntat Xxxt.

-Potser els altres espaiports són plens... -havia respost Ssst.

Però ara, finalment, havien aterrat i contemplaven aquell estrany port espacial.

-Where is everybody? (1) -va cridar Xxxt.

Silenci.

-Fixa't quines lletres més grosses -va fer Ssst assenyalant la inscripció a l'enorme

tomba del diví Rafael.

-Deu ser una cosa important -va dir Xxxt. I va començar a llegir:

"ILLE HIC EST RAFFAEL, TIMUIT QUO SOSPITE VINCI, RERUM MAGNA PARENS ET MORIENTE MORI." (2)

-No ho entenc -va fer Ssst-. Em sembla que els nostres lingüistes s'han equivocat.

-Deien que en aquest món tan enorme només es parlava una llengua -va dir Xxxt.

-Doncs si que ens hem lluït. Deu anys de viatge estudiant anglès per a res! -va queixar-se Ssst.

L'endemà, el guardià del Panteó, de bon matí, abans que arribés una nou allau de turistes badocs, va obrir les portes. Endormiscat, va ensopegar amb una mena de disc platejat, com un paraigua planxat, que hi havia davant la tomba de Rafael.

Perplex, va agafar el disc. Era sorprenentment lleuger.

-Turistes, turistes! -va rondinar-. Sempre n'hi ha que perden alguna cosa...

La nau extraterrestre va anar a parar a la secció d'objectes perduts de les dependències municipals. Va reposar en un prestatge polsós enmig de les més diverses andròmines: guants de pell, paraigües de totes mides, barrets de copa, dentadures postisses, ulleres de sol, soldats romans de plàstic, un dvd de "Tosca" i reproduccions escrostonades del Colosseu.

Xxxt i Ssst van comprovar astorats que no hi havia cap via d'escapament. No se sabien avenir del sobtat canvi d'escenari, es preguntaven com i per què havia desaparegut l'esplèndid espaciport terrestre.

Van decidir hibernar, que és una de les coses que, com ja se sap, poden fer certs extraterrestres, igual que fan els óssos i els ratpenats.

Van passar els anys, fins que un dia, en ple ferragosto romà, un funcionari municipal suat i acalorat va deixar la finestra oberta perquè entrés l'aire. Un raig de sol va acaronar la superfície de la nau extraterrestre i, per art d'encantament,

es van encendre un munt de llumets, com en un arbre de Nadal. I el platet volador, el disc brillant, ara ple de pols, es va treure la son de les orelles i va començar a emetre el sorollet característic de l'enlairament.

Quan Xxxt i Ssst van tornar al seu planeta, després d'anys galàctics, és clar, però finalment sans i estalvis, van declarar que els terrestres no parlaven tots una mateixa llengua. Els lingüistes del planeta TxxTss es van gratar el cap preocupats pel seu error.

Montserrat Galícia

Roma, octubre 2009

(1) No cal traducció, perquè tothom entén l'anglès.

(2) Ací jeu aquell famós Rafael del qual la Natura va témer ser-ne conquerida mentre ell va viure, i quan va morir, va creure morir ensems.

Recordeu que el número 21, corresponent a març-abril, estarà a la xarxa a començament de març.